

**O'ZBEKISTON TO'QIMACHILIK SANOATIDA KREATIV IQTISODIYOTNI
RIVOJLANTIRISH****T.S. Saidmuradova**

Katta o'qituvchi.

To'rayeva S.B.

Talaba.

Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat instituti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21913354>

Annotatsiya. Ushbu maqolada kreativ iqtisodiyot to'g'risida tushuncha, uning asosiy xususiyatlari va tarkibiy qismlari, kreativ industriya, ya'ni to'qimachilik sanoatida kreativlik kabi masalalar yoritilgan. Bundan tashqari to'qimachilik sanoatining mamlakatimiz iqtisodiyotidagi o'rni, uning eksport salohiyati va to'qimachilik sanoatida kreativ iqtisodiyotni rivojlantirish jarayonida ayrim muammolar keltirilgan.

Kalit so'zlar: kreativ iqtisodiyot, kreativ industriya, innovatsion g'oya, kreativ sohalar va kasblar, intellektual kapital, mualliflik huquqi, statistik ma'lumotlar, kreativ ta'lim.

Аннотация. В данной статье рассматривается понятие креативной экономики, её основные особенности и составные элементы, а также вопросы креативной индустрии, в частности проявления креативности в текстильной промышленности.

Кроме того, освещается роль текстильной промышленности в экономике нашей страны, её экспортный потенциал, а также приводятся некоторые проблемы, возникающие в процессе развития креативной экономики в текстильной отрасли.

Ключевые слова: креативная экономика, креативная индустрия, инновационная идея, креативные сферы и профессии, интеллектуальный капитал, авторское право, статистические данные, креативное образование.

Abstract. This article discusses the concept of the creative economy, its main characteristics and structural components, as well as issues related to the creative industry, particularly creativity in the textile industry. In addition, the role of the textile industry in the economy of our country, its export potential, and some problems arising in the process of developing the creative economy in the textile sector are presented.

Keywords: creative economy, creative industry, innovative idea, creative sectors and professions, intellectual capital, copyright, statistical data, creative education.

Kirish

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida kreativ iqtisodiyot iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biriga aylanmoqda va muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ijodiy g'oyalar, innovatsion dizayn va intellektual mahsulotlar iqtisodiy o'sishning yangi manbaiga aylanmoqda.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, kreativ iqtisodiyotni rivojlantirish har bir davlatning barqaror taraqqiyoti uchun muhim omil hisoblanadi. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda kreativ iqtisodiyotni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda.

Bu borada O'zbekiston Respublikasi Qonunchilik palatasi tomonidan 2024 yil 30 sentabrda "Kreativ iqtisodiyot to'g'risida" Qonun qabul qilingan.

Ushbu Qonunning maqsadi kreativ iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash, rivojlantirish va ushbu sohadagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Ayniqsa, to'qimachilik va yengil sanoat sohasi bu yo'nalishda katta imkoniyatlarga ega tarmoqlardan biri hisoblanadi [1].

Kreativ iqtisodiyot insonning intellektual salohiyati, innovatsion g'oyalari va ijodiy yondashuviga asoslangan iqtisodiy faoliyat turlarini qamrab oladi.

Moda industriyasi, dizayn, reklama, madaniyat va axborot texnologiyalari kabi sohalar mazkur iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

O'zbekistonda iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, xomashyo eksportidan tayyor mahsulot ishlab chiqarishga o'tish va milliy brendlarni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Bu jarayonda to'qimachilik sanoati mamlakat iqtisodiyotining strategik tarmoqlaridan biri sifatida muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Kreativ iqtisodiyotni rivojlantirish nafaqat mamlakatimizda balki butun dunyoda dolzarb ahamiyatga ega ekanligini Birlashgan Millatlar tashkiloti tomonidan 2021 yilni "Kreativ iqtisodiyot" yili deb e'lon qilinishi orqali ham anglash mumkin [1].

Adabiyotlar tahlili

Kreativ iqtisodiyot tushunchasi ilk bor XX asr oxirida ilmiy adabiyotlarda keng qo'llanila boshladi. Bu tushuncha iqtisodiy rivojlanishda inson kapitali va ijodiy g'oyalarning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Bir qator xorijlik olimlarning ilmiy asarlarida kreativ industriya, kreativ iqtisodiyot tushunchalariga yondashuvlari bayon etilgan. Jumladan Amerikalik olim R. Florida (2005) o'z ishida "kreativlik texnikaviy ixtirolar, yangi mahsulotlarni ishlab chiqish va yangi firmalar yaratishda, madaniy kreativlik va badiiy ijodda, kompyuter grafikasidan tortib raqamli musiqa va animatsiyagacha bo'lgan mutlaqo yangi tarmoqlarning paydo bo'lishida namoyon bo'ladi" deb ta'kidlagan (Florida, 2005).

2001 yilda Jon Xokins (2011) tomonidan ishlab chiqilgan "kreativ iqtisodiyot" konsepsiyasining asosi g'oya qiymatini yaratishda inson ijodiy tasavvuridan foydalanishga asoslanadi.

Muayyan sohalar bilan chegaralangan kreativ industriyadan farqli o'laroq, "kreativ iqtisodiyot" atamasi butun iqtisodiyot kreativligini tavsiflaydi.

Jahon tajribasida kreativ industriyalar iqtisodiyotning muhim qismiga aylangan. Masalan, Yevropa davlatlarida moda industriyasi va dizayn sohasi katta iqtisodiy daromad manbai hisoblanadi.

Shuningdek, Koreya, Italiya va Fransiya kabi mamlakatlarda milliy brendlar va dizaynerlik mahsulotlari orqali yuqori qo'shimcha qiymat yaratilmoqda.

O'zbekistonda ham iqtisodchilar va tadqiqotchilar tomonidan to'qimachilik sanoatini rivojlantirish, uni modernizatsiya qilish va eksport salohiyatini oshirish masalalari keng o'rganilmoqda.

Ilmiy ishlar shuni ko'rsatadiki, xomashyoni eksport qilishdan ko'ra uni qayta ishlab tayyor mahsulot ishlab chiqarish iqtisodiy jihatdan ancha samarali hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot jarayonida kreativ iqtisodiyot va industriya tushunchalariga AQSH, Buyuk Britaniya, Yevropa va Rossiya olimlari tomonidan bildirilgan ta'riflar keltirilgan.

Kreativ iqtisodiyotning asosiy tarmoqlarini belgilash bo'yicha Amerika va Britaniya tajribalari qiyosiy tahlil etildi. O'zbekistondagi kreativ sohalarga oid mavjud ma'lumotlar tahlili taqdim etildi.

Bunda iqtisodiyotning tegishli yo'nalishlari, ya'ni to'qimachilik sanoatining ishlab chiqarish statistik ko'rsatkichlari tahlil etildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi

Kreativlik lotincha Creatio – yaratish, bunyod etish, ijodkorlik soʻzlaridan kelib chiqqan, bu atama 1950 yillarda psixologiya faniga kirib kelgan. Kreativlik deganda shaxsning maʼlum standartlar, normalar, shablonlardan chetga chiqish layoqati va barcha jabhalarda nodatiy yondashuv xususiyati tushuniladi.

Kreativlik — bu yangicha fikrlash va yaratish qobiliyati boʻlib, u insonni boshqalardan ajratib turadi va muvaffaqiyatga olib boradi.

Kreativ iqtisodiyot — bu zamonaviy iqtisodiyotning muhim va tez rivojlanayotgan sohalaridan biri hisoblanadi. U insonning ijodiy fikrlashi, intellektual salohiyati va innovatsion gʻoyalari asosida iqtisodiy qiymat yaratishga qaratilgan. Bugungi kunda dunyo mamlakatlari iqtisodiy oʻsishni taʼminlashda aynan kreativ sohalariga katta eʼtibor qaratmoqda.

Kreativ iqtisodiyot — intellektual faoliyat, ijodiy gʻoyalar, madaniyat va sanʼat mahsulotlarini ishlab chiqarishga asoslangan zamonaviy iqtisodiy tizim. Bunda asosiy drayverlar bilim va innovatsiyalar boʻlib, ular shaharlar va kompaniyalar taraqqiyotiga hissa qoʻshadi. Bu soha madaniy industriya, raqamli texnologiyalar va startaplarni qamrab oladi [3].

Kreativ iqtisodiyot insonning ijodiy qobiliyati, gʻoyalar va intellektual salohiyati asosida iqtisodiy qiymat yaratish jarayonidir.

Kreativ iqtisodiyotning asosiy xususiyatlari va tarkibiy qismlari:

- **Intellektual mulk:** Ijodiy mehnat va gʻoyalar yuqori qoʻshilgan qiymat yaratadi.
- **Sohalari:** Sanʼat, dizayn, moda, kino, adabiyot, IT-texnologiyalar, reklama, arxitektura va oʻyin industriyasi.
- **Rivojlanish omili:** Kreativ iqtisodiyot anʼanaviy ishlab chiqarishdan koʻra bilimga va noyob ijodiy qobiliyatlarga tayanadi.
- **Oʻzbekistondagi oʻrni:** 2024 yil oktabr oyida "Kreativ iqtisodiyot toʻgʻrisida"gi qonun qabul qilinib, soha strategik taraqqiyot drayveri sifatida belgilangan.

Kreativ iqtisodiyot nafaqat iqtisodiy oʻsishni, balki madaniy merosni zamonaviy texnologiyalar bilan uygʻunlashtirishni nazarda tutadi.

Mamlakatimizda kreativ industriyani, jumladan, toʻqimachilik sanoatini ham rivojlantirishga alohida ahamiyat berilmoqda. Bugungi kunda toʻqimachilik sanoatining mamlakatimiz iqtisodiyotida tutgan oʻrni sezilarli darajada oshgan.

Oʻzbekiston toʻqimachilik sanoati mamlakat sanoatining yetakchi tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Bu tarmoq nafaqat ichki bozorni taʼminlaydi, balki mamlakat eksportida ham muhim oʻrin egallaydi.

Statistika maʼlumotlariga koʻra:

2025 yilda Oʻzbekistonning toʻqimachilik mahsulotlari eksporti 2,5 mlrd AQSH dollarini tashkil etgan. Mamlakat umumiy eksportining 10 % ni tashkil qiladi [2].

Eksport tarkibi quyidagicha taqsimlangan:

- paxta ip-kallava – 28%
- tayyor kiyim-kechak va toʻqimachilik mahsulotlari – 52%
- trikotaj mahsulotlari – 11%
- gazlama – 6%
- paypoq mahsulotlari – 2%
- gilam – 1%

Shuningdek, toʻqimachilik mahsulotlari 70 dan ortiq mamlakatlarga eksport qilinadi.

Bugungi kunda Kreativ iqtisodiyotni toʻqimachilik sanoatida keng qoʻllanilmoqda.

Kreativ iqtisodiyotning asosiy xususiyati – innovatsion g'oyalar va ijodiy yechimlarga tayanishidir. To'qimachilik sohasida bu quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

- Moda dizayni va brendlar. Zamonaviy to'qimachilik sanoatida mahsulotning sifati bilan birga uning dizayni ham katta ahamiyatga ega. Milliy naqshlar, an'anaviy matolar va zamonaviy uslublarni uyg'unlashtirish orqali raqobatbardosh mahsulotlar yaratish mumkin.

- Innovatsion texnologiyalar. Raqamli dizayn, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish va zamonaviy uskunalardan foydalanish mahsulot sifati va ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi.

- Milliy madaniy merosdan foydalanish. O'zbekistonda adras, atlas va boshqa an'anaviy matolarning boy tarixi mavjud. Ularni zamonaviy moda industriyasiga integratsiya qilish orqali milliy brendlar yaratish mumkin.

- Raqamli marketing. Onlayn savdo platformalari, ijtimoiy tarmoqlar va elektron tijorat imkoniyatlari mahsulotlarni xalqaro bozorga olib chiqishda muhim ahamiyatga ega [4].

To'qimachilik sanoatida kreativ iqtisodiyotni rivojlantirish jarayonida ayrim muammolar ham mavjud:

- dizayn va marketing sohasida mutaxassislar yetishmasligi;
- milliy brendlarni xalqaro bozorda targ'ib qilish mexanizmlarining cheklanganligi;
- innovatsion texnologiyalarni joriy etish uchun investitsiyalar zarurligi.

Shu bilan birga, sohada katta imkoniyatlar ham mavjud. Mamlakatda paxta xomashyosi yetarli, mehnat resurslari ko'p va milliy madaniy meros boy. Agar ushbu imkoniyatlardan samarali foydalanilsa, O'zbekiston to'qimachilik mahsulotlari jahon bozorida yuqori talabga ega bo'lishi mumkin.

Xulosa

Kreativ iqtisodiyotni rivojlantirish O'zbekiston to'qimachilik sanoatini yangi bosqichga olib chiqishi mumkin. Dizayn, innovatsiya va brend yaratish orqali yuqori qo'shimcha qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarish imkoniyati mavjud.

Shuning uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- moda va dizayn ta'limini rivojlantirish;
- yosh dizaynerlarni qo'llab-quvvatlash;
- milliy brendlarni xalqaro bozorga olib chiqish;
- raqamli texnologiyalardan foydalanishni kengaytirish.

Bu choralar to'qimachilik sanoatining raqobatbardoshligini oshirishga va milliy iqtisodiyot barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Kreativ iqtisodiyot — bu kelajak iqtisodiyoti bo'lib, u inson salohiyatiga tayanadi. Uni rivojlantirish orqali jamiyat farovonligiga erishish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining 2024 yil 30 sentabrda "Kreativ iqtisodiyot to'g'risida" gi Qonuni
2. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari.
3. UNCTAD – Creative Economy Report.
4. World Bank. Textile and Apparel Industry Development Reports.